

LOKALNIE, ZDROWO, PYSZNIE!

scenariusze zajęć

MIEJSKIE OGRODNICTWO

KORZYŚCI

SPOŁECZNE

- › wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców
- › aktywizacja i rozwój społeczności lokalnej
- › edukacja dzieci i młodzieży
- › dostęp do lokalnej żywności
- › satysfakcja i odpowiedzialność za dobro wspólne

EKOLOGICZNE

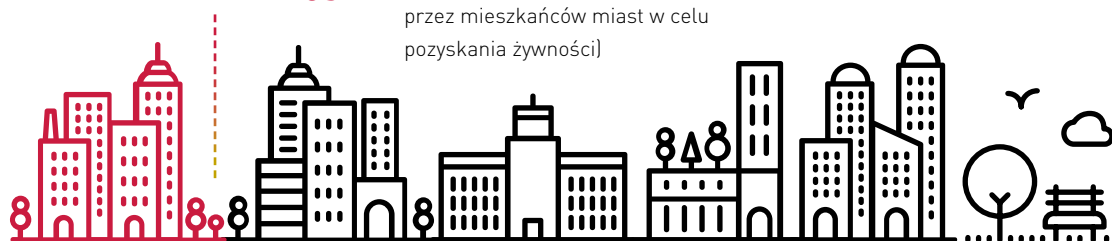
- › rozwój bioróżnorodności w mieście
- › poprawa jakości gleby
- › odporność na susze i wzrost wilgotności
- › pochłanianie zanieczyszczeń i CO₂

EKONOMICZNE

- › rozwój gospodarczy
- › wzrost zatrudnienia
- › popyt na żywność lokalną
- › generowanie oszczędności dzięki usługom ekosystemowym (np. ochrona przed suszą)

FARMA MIEJSKA

(miejsce uprawiania roślin jadalnych przez mieszkańców miast w celu pozyskania żywności)

(ogródki na terenie miast należące do osób prywatnych lub przez nie dzierżawione)

OGRÓDEK DZIAŁKOWY

MIEJSKI KOMPOSTOWNIK

(miejsce, do którego każdy może nieodpłatnie przynosić odpadki kuchenne w celu ograniczenia ilości odpadów na wysypiskach i wytworzenia wartościowej gleby)

ZIELONY DACH

(przedłużenie funkcji terenów zielonych, które pochłaniają CO₂, zatrzymują kurz, magazynują wodę opadową i nawilżają powietrze)

OGRÓD SPOŁECZNOŚCIOWY

(prowadzone przez mieszkańców miejsce odpoczynku, edukacji i pozyskiwania żywności)

JEDZ LOKALNIE, MYŚL GLOBALNIE!

TYTUŁ:	Lokalnie, zdrowo, pysznie
WIEK UCZNIÓW/ENNIC:	14-16 lat
PRZEDMIOT:	Dowolny
CZAS:	45-60 min

Cele:

Uczniowie/uczennice:

- › rozumieją korzyści wynikające z zakładania ogrodów jako lokalną odpowiedź na wyzwania środowiskowe i społeczne związane z produkcją żywności
- › rozumieją pojęcie *ogród społecznościowy*
- › rozwijają umiejętność planowania
- › aktywnie działają na rzecz społeczności lokalnej

Metody:

burza mózgów, dyskusja, prezentacja (ewentualnie pokaz filmów), tworzenie planów

Materiały:

zdjęcia z przykładami ogrodów społecznościowych, flipchart/tablica, karta pracy, papier do flipchartu, flamastry, kredki

Wskazówka:

Jeśli praca z tekstem zajmie uczniom i uczennicom za dużo czasu, warto zajęcia podzielić na dwie części. Pierwszą poświęcić na tekst i jego zrozumienie, drugą na opracowywanie projektów ogrodów.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1.	Zapytaj uczniów i uczennice, jakie mają skojarzenia z ogrodem, czy posiadają w domu ogród, czy wiedzą jak się nim opiekować, co robią w ogrodzie, jeśli go posiadają. Następnie zapytaj, jakie korzyści ogród przynosi swoim użytkownikom i otoczeniu. Odpowiedzi zanotuj na tablicy/flipcharcie, umieszczając w środku napis <i>Korzyści z ogrodu</i> . Zwróćcie uwagę szczególnie na korzyści rekreacyjne, żywieniowe oraz środowiskowe. Możesz pogłębić dyskusję, zadając pytanie: w jaki sposób zakładanie ogrodów może odpowiadać na problemy zasygnalizowane w poprzednich scenariuszach?
2.	Następnie przedstaw uczniom i uczennicom krótką prezentację ze zdjęciami przykładów (polskich i zagranicznych) realizacji ogrodów miejskich. Zapytaj, co rozumieją przez pojęcie <i>ogród społecznościowy</i> , w razie potrzeby wyjaśnij jego znaczenie. Podkreśl wspólnotowy charakter tego typu inicjatyw. Zwróć także uwagę, że jest to sposób na pozyskiwanie żywności w miastach. [Jeśli Twoja grupa rozumie jęz. angielski, możesz pokazać krótkie filmy o zakładaniu ogrodów szkolnych ze strony: http://uslugiekosystemow.pl/?q=node/398]
3.	Zapowiedz grupie, że zajmiecie się przygotowaniem planów ogrodu przyszkolnego (jeśli taki ogród już posiadacie, to możecie opracować plany jego udoskonalenia, ewentualnie plan utworzenia ogrodu miejskiego w Waszej miejscowości lub okolicy). Podziel uczniów i uczennice na kilkusobowe grupy i rozdaj każdej z nich kartę pracy, papier do flipchartu oraz kredki i flamastry. Grupy mają za zadanie przeczytać tekst z karty pracy i, kierując się zawartymi w nim wskazówkami, opracować plany ogrodu. Po przeczytaniu tekstu przez grupy, sprawdź, czy wszystko jest w nim dla uczniów i uczennic zrozumiałe. Następnie przejdźcie do tworzenia planów. W swoich planach grupy powinny zwrócić uwagę na takie kwestie, jak m.in. położenie ogrodu, jego funkcje (w tym komu ma służyć), jakie rośliny mają w nim rosnąć, gdzie będą znajdować się miejsca do odpoczynku i edukacji.
4.	Przygotowane plany ogrodów zaprezentujcie na forum klasy. Na koniec zapytaj uczniów i uczennice: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Czy praca nad projektami była dla Was ciekawa? ▶ Czy chcielibyście zrealizować projekt i faktycznie założyć taki ogródek szkolny (lub udoskonalić istniejący)? ▶ Jeśli nie ogród, to może jest inna forma ogródka, którą chcielibyście mieć w szkole? Jeśli w uczniach i uczennicach będzie wola założenia ogrodu, to w następnej kolejności zastanówcie się, jak możecie przystąpić do realizacji planu (możecie skorzystać ze wskazówek zawartych w całości artykułu <i>Jak sprawić, by szkolny ogród miał „nogi i ręce”?</i> [http://www.ogrody.edu.pl/index.php?strona=poradnik04] oraz wykorzystać publikację Polskiej Zielonej Sieci <i>Podaj dalej! Poradnik dla uczniów i uczennic jak wspólnie zmieniać świat</i> , z której można dowiedzieć się, jak organizować kampanie szkolne). Opracujcie harmonogram działania i podział prac. Zachęcamy Was do skorzystania z technik permakultury podczas tworzenia i prowadzenia ogrodu. Informacje na ten temat znajdziecie w publikacji Polskiej Zielonej Sieci <i>Żywność przyjazna dla klimatu</i> oraz w Internecie.

PODSUMOWANIE:

Podziękuj uczniom i uczennicom za pracę, jaką wykonali w czasie realizacji scenariuszy w ramach pakietu. Zapytaj, co im się szczególnie podobało i w jakim zakresie chcieliby dalej pogłębiać swoją wiedzę i umiejętności.

KARTA PRACY

Jak sprawić, by szkolny ogród miał nogi i ręce?

Źródło: Małgorzata Świderek, ODE Źródła
<http://www.ogrody.edu.pl/index.php?strona=poradnik04>

[...] Przystępując do budowy szkolnego ogrodu dydaktycznego, należy w pierwszej kolejności wyodrębnić z terenu należącego do szkoły kawałek gruntu i choćby symbolicznie odgradzić go od części sportowo-rekreacyjnej.

[...] Stworzenie zespołu roboczego i podział zadań już na etapie planowania znacznie ułatwi założenie ogrodu. Pomoc rodziców będzie niezbędna w kolejnym etapie tworzenia ogrodu, kiedy to należy oczyścić teren z często zalegającego pod warstwą ziemi gruzu, metalowych prętów, śmieci (jest to szczególnie istotne, gdyż w naszym ogródku będą pracowały dzieci), uzupełnić ziemią o odpowiednich parametrach. Pozostawmy jednak w ogrodzie wszelkie pieńki, martwe drzewa, głazy czy mniejsze kamienie. Dopiero po wstępnych pracach możemy przejść do budowy ogródka, wyznaczania jego poszczególnych części, ścieżek, małej architektury, tworzenia skalników, zbiorników wodnych czy skarp – najlepiej z wykorzystaniem naturalnej rzeźby terenu. W ogóle tworząc ogród, starajmy się raczej wykorzystać wszystko to, co w nim już istnieje, naturalne wzniesienia i obniżenia terenu, drzewa i krzewy (zanim wyrosną nowe minie dużo czasu).

Projektując dróżki warto posłuchać rad specjalistów od zakładania ogrodów i ścieżki zaprojektować oszczędnie, powinny one umożliwiać łatwe przemieszczanie się pomiędzy różnymi częściami ogródka bez szkody dla roślin, ale jednocześnie powinny być one poprowadzone w sposób jak najbardziej naturalny (proste linie wizualnie zmniejszają ogród). Ścieżki w ogrodzie ekologicznym, jeśli chcemy by były utwardzane zamiast zwykłych betonowych nawierzchni, można wykonać w ten sposób, żeby spomiędzy płyt czy kostki wyrastały rośliny (np. odporny na wydeptywanie rdest ptasi). Ścieżki można również wykonać z drewna, wysypać je kamykami czy żwirem, ważne tylko, żeby materiał był przepuszczalny i po deszczu nie robił się trudny do pokonania kałuż.

Już w trakcie planowania naszego ogrodu wyznaczmy miejsce, gdzie mogłaby znaleźć się *zielona klasa*, czyli miejsce ze stołami i ławeczkami, gdzie będzie można wygodnie usiąść, sporządzić notatki, coś narysować. [...]

W trakcie planowania nasadzeń musimy wziąć pod uwagę szereg czynników: wielkość działki, rodzaj gleby, stopień nasłonecznienia, wilgotność. Dobór gatunków drzew i krzewów należy uzależnić także od tego, jak duże okazy chcemy, by urosły. W szkolnych ogrodach unikać powinniśmy roślin trujących i często wywołujących alergię. [...]

Dokonując wyboru gatunków do ogrodu, warto rozrzeć się wokół, obserwacja roślin rosnących naturalnie da nam wskazówkę co do tego, jakiego rodzaju rośliny będą się u nas dobrze czuły, a przy okazji można przeprowadzić zajęcia dotyczące rozpoznawania gatunków, rodzajów siedlisk itp. [...]

W zagłębieniach terenu dobrze rozwija się bujna roślinność wilgociolubna, jak sity, turzyce, niezapominajki, kaczeńce. W miejscach podmokłych na substracie torfowym dobrze czuć się będą rośliny charakterystyczne dla torfowisk. Na podłożu w miejscach suchszych stworzyć można mieniące się swoją gamą barw i odcieni wrzosowisko. W miejscach cienistych soczysta zieleń paproci, porośnięte rzęsą oczka wodne wśród mchów, źródelka między butwiejącymi, pokrytymi grzybem konarami tworzą niepowtarzalny klimat tajemniczego uroczyska. Miejsca suche i słoneczne to siedlisko, w którym doskonale czują się rozchodniki, macierzanki, jak i cały szereg niezwykłych traw. Miejsce intensywnie pielęgnowanego trawnika zająć może łąka kwietna, mieniąca się od wczesnej wiosny pełną gamą barw, z krokusami i przebiśniegami, makami, rumiankiem, stokrotką i koniczyną [...].

Zanim cokolwiek kupimy, spróbujmy pozyskać rośliny za darmo. Godna polecenia jest sytuacja, gdy to rodzice, dziadkowie czy nauczyciele podzielą się rozmnożonymi na swych działkach czy przydomowych ogródkach roślinami. Sadzonki drzew można uzyskać bezpłatnie od nadleśnictw. [...]

Istotnym elementem ogrodów, zwłaszcza przy szkołach położonych w centrum miasta lub przy ruchliwych ulicach, jest żywopłot, który nie tylko eliminuje zanieczyszczenia, ale także hałas. Dodatkowo chroni przed wiatrem, pomaga w utrzymaniu wilgotności gleby. [...]

Na terenie naszego planowanego ogrodu może znaleźć się suche czy spróchniałe drzewo, które w fazie planowania przeznaczyliśmy do usunięcia. O ile tylko nie zagraża bezpieczeństwu, pozostawmy je samemu sobie. W obumartych drzewach ptaki często

zakładają swoje gniazda, może stać się ono także miejscem lęgowym nietoperzy. Drzewo takie jest źródłem pokarmu dla różnych zwierząt i domem dla trzmieli, chrząszczy i innych owadów, kryjówką dla kręgowców. [...]

Poniżej kilka propozycji na zagospodarowanie ogrodu, czyli co może się w nim znajdować.

Na pewno w naszym ogródku znajdzie się poletko roślin użytkowych, do których zaliczamy rośliny lecznicze, przyprawy, rośliny miododajne, warzywa i owoce, rośliny oleiste, zboża i rośliny przemysłowe (np. len, konopie, chmiel, wiklina koszykarska). [...]

Wiele roślin z tej części ogródka będzie można wykorzystać w szkolnej stołówce, o ile przy hodowli nie stosowaliśmy środków ochrony roślin (warto poczytać o biologicznym zwalczaniu szkodników) i nawozów sztucznych, a szkoła nie leży w środku wielkiej aglomeracji czy przy ruchliwej drodze. Przy okazji prowadzenia tego poletka trzeba również zapoznać się z wymaganiami roślin. Pamiętać należy, że gleba, na której rosną rośliny, które zamierzamy spożywać, wymaga nawożenia nawozami naturalnymi, za to nie powinniśmy stosować chemicznych środków ochrony roślin. [...]

Przy okazji mała dygresja na temat kompostownika. Warto podkreślić zalety jego posiadania w naszym ogrodzie – jest to łatwy sposób na pozbycie się odpadów organicznych ze szkoły oraz *odpadów* z ogrodu, a jednocześnie sposób na pozyskanie wartościowego, bezpiecznego nawozu. Dodatkowym walorem posiadania kompostownika jest jego aspekt edukacyjny. Pozwala na praktyczne wprowadzenie uczniów w tematykę gospodarki odpadami, zbiórki selektywnej i recyklingu odpadów organicznych. Kompost możemy zrobić po prostu na pryzmie albo w kompostowniku, czyli drewnianej lub plastikowej skrzyni. [...]

Konieczne trzeba zadbać o powstanie kwietnej łąki, gdzie rosnąć będzie wiele gatunków traw i ziół. Najprościej pozostawić ten kawałek ogrodu samemu sobie, a prędy czy później pojawią się tam występujące w okolicy rośliny. Jeśli chcemy przyspieszyć ten proces, możemy zebrać nasiona (albo fragmenty darni) z okolicznych łąk czy tzw. miejskich nieużytków lub kupić zestaw nasion łąkowych dostępny w sklepach ogrodniczych. Bardzo szybko zdomowią się tutaj ptaki, motyle, pasikoniki, jeże i inne zwierzęta. Taką naturalną łąkę kosimy raz lub dwa razy do roku.